14.5.2024

Eduskunta, hallintovaliokunta

HaV@eduskunta.fi

Viite: Hallintovaliokunta torstai 16.05.2024 klo 12.45 / HE 28/2024 vp / Asiantuntijalausuntopyyntö

Asia: HE 28/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain 20 ja 21 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Valtiovarainministeriön kirjallinen lausunto eduskunnan hallintovaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain 20 ja 21 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Sisäministeriö pyysi lausuntopyynnössään 16.2.2024 valtiovarainministeriöltä lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi koskien kansainvälistä suojelua hakevalle, tilapäistä suojelua saavalle ja ihmiskaupan uhrille, jolla ei ole kotikuntaa myönnettävän vastaanottorahan ja käyttörahan tarkistamista.

Vastaanottodirektiivi edellyttää vastaanottorahan sitomista kansalliseen sosiaaliturvaan. Esityksessä vastaanottorahan määrä ehdotetaan laskettavaksi sille tasolle, joka on mahdollista suhteessa kansalliseen sosiaaliturvaan. Kansallisen sosiaaliturvan vertailukohdaksi ehdotetaan kiireellistä toimeentulotukea, jota myönnetään välttämättömän toimeentulon ja huolenpidon turvaamiseksi esimerkiksi tilapäisesti Suomessa oleskeleville.

Esitys on valmisteltu väliaikaisena. Tarkoituksena on varmistaa, että vastaanottorahan perusosan määrä ei vastaanottorahaan kohdistuvan indeksijäädytyksen seurauksena laske kiireellisen toimeentulotuen alle. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian. Laki olisi voimassa 31.12.2025 asti.

Valtiovarainministeriö arvioi lausunnossaan 14.3.2024 esitysluonnoksen suhdetta pääministeri Orpon hallitusohjelman mukaisiin säästötavoitteisiin. Hallitusohjelman B-liitteessä on kohdennettu vastaanottorahan alentamiselle perustuslain ja vastaanottodirektiivin sallimaan minimiin säästöä 13 milj. euroa v. 2024, 8 milj. euroa v. 2025 ja 4 milj. euroa tämän jälkeisille vuosille.

Säästöjen määrään vaikuttavat vastaanoton asiakkaiden määrä, asiakaskunnan rakenne, vastaanottokeskuksen majoitusmuoto sekä vastaanottojärjestelmässä oleskeltu aika. HE-luonnoksen valmistelussa käytettyjen maahanmuuton olettamien mukaan vastaanoton piirissä arvioidaan olevan 30 000 henkilöä v. 2024 ja 20 000 henkilöä v. 2025, jolloin säästöjä syntyisi arviolta 8,6 milj. euroa vuonna 2024 ja 9,7 milj. euroa vuonna 2025, jonka mukaisesti säästöjen arvioitiin jäävän vajaat 3 milj. euroa hallitusohjelmassa määriteltyä, vuosille 2024–25 asetettua yhteenlaskettua 21 milj. euron säästötavoitetta pienemmiksi.

Säästön mitoituksen tarkemmaksi arvioimiseksi valtiovarainministeriö pyysi kuitenkin esityksen jatkovalmistelussa huomioimaan viimeisimmän, maaliskuussa päivitetyn arvion maahanmuuton olettamista, vaikka eroavaisuudet HE-luonnoksen taustalla oleviin oletuksiin eivät ole merkittäviä. Maaliskuussa päivitettyjen oletuksien mukaisesti vastaanoton piirissä on 33 000 henkilöä v. 2024 22 000 henkilöä v. 2025. Viimeisimmät maahanmuuton oletukset on huomioitu esityksessä.

Vastaanotto- ja käyttörahan määrä tarkistetaan vuosittain siten kuin kansaneläkeindeksistä annetussa laissa säädetään. Esityksen säästöarvioon vaikuttaa indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027 annettu laki (1296/2023), jonka mukaan vastaanottorahan ja käyttörahan määrää ei tarkisteta mainittuina vuosina. Laki ei kuitenkaan koske toimeentulotukea, johon tehdään vuosittaiset indeksitarkistukset normaalisti. Näin ollen tämän hallituksen esityksen mukaista vastaanottorahan säästöä ei voida mitoittaa huomioimatta edellä mainittua indeksijäädytystä, jotta kiireellisen toimeentulotuen määrä ei ylittäisi vastaanottorahan määrää. Valtiovarainministeriö piti tästä syystä ymmärrettävänä, että esityksestä saatavat säästöt ovat vastaanottorahan indeksijäädytyksestä johtuen pienemmät kuin, mitä hallitusohjelmassa on tavoiteltu.

Valtiovarainministeriö katsoi lausunnossaan, että esitetty ehdotus vastaanottolain muuttamisesta ainoastaan väliaikaisesti on perusteltu. Esitysluonnoksen mukaan pysyvämpi muutos voisi olla mahdollista valmistella keväällä 2024 alkavan vastaanottolain uudistushankkeen yhteydessä, kun hallitusohjelman mukaisen toimeentulotukilain kokonaisuudistuksen toimeentulotukea koskevat muutokset ovat tiedossa.

Valtiovarainministeriö katsoo, että hallituksen esityksen vaikutusten arviointia koskevia osuuksia on täydennetty VM:n esittämän mukaisesti.

Valtiovarainministeriö totesi lausunnossaan, että koska esityksellä olisi vaikutusta vuoden 2024 talousarvioon, se tulee valmistella vuoden 2024 toiseen lisätalousarvioon liittyvänä budjettilakina. Tämän osalta esityksessä on vielä virheellisiä viittauksia vuoden 2024 lisätalousarvioon sekä luvussa 11.1. vuoden 2024 täydentävään talousarvioesitykseen.

Lauri Taro
Budjettineuvos